

NADŠKOF STANISLAV ZORE

Škof Gregorij Rožman – 60. obletnica smrti

Spoštovani bratje škofje, dragi bratje duhovniki in diakoni, dragi bogoslovci, spoštovani visoki gostje, dragi rojaki in svojci pokojnega škofa Rožmana, dragi bratje in sestre!

Najprej se želim iskreno zahvaliti vsem, ki ste organizirali današnji simpozij o škofu Gregoriju Rožmanu in na njem sodelovali s svojimi prispevki. Prav tako zahvala Katoliškemu inštitutu, ki nas je sprejel v svoje prostore. Kar smo slišali na tem simpoziju, bistri podobo pokojnega škofa Rožmana in čisti spomin nanj in na njegovo delovanje, ki je bil in je še vedno v našem prostoru preveč zamegljen, celo zamazan. Vsaka povedana beseda in vsako zapisano dejstvo pa kaže njegovo resnično vlogo v izjemno zahtevnem času divjanja svetovne vojne, ki je bila pri nas krinka za izvedbo komunistične revolucije.

V kapeli Svete Družina na nadškofiji je na daritvenem oltarju križ – dokaj težak kovinski križ. Na podstavku sta napis »*Crucis pondus et praemium*« in z rimskimi številkami izpisana letnica MCMXXIX. Pred devetdesetimi leti, 17. marca 1929, je papež Pij XI. imenoval Gregorija Rožmana za ljubljanskega pomožnega škofa s pravico nasledstva, posvečen pa je bil 14. julija 1929 v naši stolnici, v kateri je pokopan od 13. aprila 2013 in v kateri danes pred Boga prinašamo najsvetejšo daritev ob 60. obletnici njegove smrti 16. novembra 1959 v zgodnjih jutranjih urah.

»Križa teža in plačilo.« O svojem škofovskem geslu je škof Rožman zapisal: »Ko sem silno težko sprejel *crucis pondus* ob posvečenju, v tistih slavnostnih urah je bila moja duša zavita v

vihar temnih slutenj – od tod moje škofovsko geslo – tedaj sem se Bogu dal na razpolago za vse žrtve, ki mi jih namerava naložiti, edino to sem ga prosil: naj kraljestvo božje v dušah in v zunanjem svetu med verniki škofije ne trpi zaradi moje nesposobnosti in nevrednosti nobene škode,« je zapisal v pismu svojemu tajniku in vozniku Nandetu Babniku.

Zakaj se je njegov predhodnik, nadškof Anton Bonaventura Jeglič, odločil, da bo tega Korošca, doma iz župnije Šmihel nad Pliberkom, predlagal za svojega pomočnika s pravico nasledstva? Že od leta 1928 so nekateri duhovniki nagovarjali škofa Jegliča, naj poskrbi za naslednika. Generalni vikar Andrej Kalan mu je rekel, da duhovniki želijo, »da bi si zagotovil pomočnika s pravico naslednika, in sicer takega, ki bi delal v istem duhu in prav tako kakor vi ... odgovoril sem, da je ta predlog uvažavanja vreden. Govore o tem in v istem smislu tudi naši laiki. Splošno žele g. prof. dr. Rožmana, edino moj generalni misli, naj bil na prvem mestu prof. dr. Aleš Ušeničnik, na drugem mestu šele Rožman« (Dnevnik 1002). Za svojega naslednika pravi, da je »bister, kanonično močno izobražen, dela rad in hitro in najtežja vprašanja preštudira. Duhovniki in verniki ga imajo radi, pa ločitev od mene ne bo pretežka« (Dnevnik, 1046).

Kot škof je Gregorij Rožman vse lastnosti, ki so jih pri njem opazili ljudje in ki jih je globoko cenil tudi predhodnik Jeglič, uporabil za oznanjevanje evangelija in za utrjevanje vere v ljudstvu, ki mu je bilo zaupano. Svojim vernikom je zlasti priporočal pobožnost prvih petkov in prvih sobot. Znane so tudi njegove pridige ob obiskovanju župnij, pa tudi ob postu v ljubljanski stolnici.

Z vso silo je teža križa pritisnila nanj z izbruhom vojne ter zlorabo časa in dogodkov s strani komunistične partije. V pridigi decembra leta 1943 v stolnici je na prošnjo vernikov povedal nekaj dejstev, za katera je dobro, da jih imamo tudi mi v spominu. Vedel je, kako ga sodijo eni kakor drugi. »Slišite sodbe in obsodbe: da sem največji izdajalec, da pomagam tujcem uničevati lastni narod, kaj vse so govorili in zatrjevali o meni! Videli so me v fašistični uniformi, drugič zopet v uniformi nemškega generala ... na Goriškem

in na Notranjskem, na Bledu v pogovorih z nemškimi oblastmi ... in to v času, ko nisem prestopil niti praga svoje sobe, kaj šele svoje hiše« (12. 12. 1943).

In nadaljuje: »Nič tega, kar mi očitata, nimam na vesti. Z mirno vestjo, ne da bi se bal vsevednega Sodnika, si upam trditi, da po moji krivdi, po mojem sodelovanju in stikih z raznimi oblastmi ni bila nikomur hiša požgana, nikomur imetje izropano, nihče zaprt ali poslan v taborišče, nihče umorjen, pač pa sem – hvala Bogu – mogel marsikoga rešiti iz ujetništva, tudi smrti, in po posredovanju sv. očeta so bile mnoge notranjske vasi rešene, ki so bile že določene za požig. Žal, da nisem mogel v vseh sto in stoterih slučajih uspeti, v katerih so me za pomoč prosili ljudje vseh slojev in naziranj. Trdno upam, da mi večni Sodnik, ko bo na meni gotovo našel marsikaj graje vrednega, ne bo očital izdajstva nad lastnim narodom.«

Njegova posredovanja pri oblasteh, zaradi katerih so ga nasprotniki obtoževali izdajstva, so rešila na tisoče ljudi. Zgodovinarji so si danes precej soglasni, da je škof Rožman s svojim prizadevanjem med vojno rešil tisoč tristo do tisoč petsto Judov. Poleg tega je pomensko znanih nad tisoč tristo ljudi, za katere je posredoval – za zapornike, internirance, na smrt obsojene. Bil je pastir, ki mu je šlo za življenje vsakega človeka, tudi če se ni strinjal z njegovim prepričanjem. Nikogar ni izključeval iz svoje dobrote in pomoči.

Ko so se proti njemu dvigali valovi klevet, obtožb in sovraštva, je ostajal pastir, ki ga najbolj skrbi njegovo ljudstvo in njegov narod. »Bogu sem se dal na razpolago, rad žrtvujem sebe in svoje življenje za narod, da bi ga Bog ohranil v sveti veri. Če bo Bogu všeč, bo to moja žrtev sprejel – vnaprej bodi njegova volja češčena. Že ko sem duhovnik postal, sem se Bogu daroval v službo svojega naroda, ne zaradi svojih osebnih koristi, ampak za večno zveličanje duš, med katere me je Božja volja postavila. V tem smislu želim in hočem do zadnjega diha delati, moliti in trpeti, zlasti pa učiti in vedno zopet učiti, ker je to prva in glavna dolžnost škofova« (12. 12. 1943).

Ob koncu vojne mu je bil naložen nov križ – križ izgnanstva. Sam sem slišal njegovega takratnega šoferja, kako je pripovedoval,

da se je Rožman iz Koroške hotel vrniti v Ljubljano, vendar mu tega niso hoteli omogočiti. Prepričani so bili, da bi ga umorili, če bi se vrnil domov.

V izgnanstvu je papežu Piju XII. ponudil odstop. Papež pa ponujenega odstopa ni sprejel, temveč mu je zaupal skrb za slovenske izseljence in begunce. Tudi ta papeževa odločitev nam govori, da je bil prepričan o njegovi nedolžnosti, čeprav ga je sodnik, ki se ni menil za ljudi in se ni bal Boga, v odsotnosti obsodil na osemnajst let zapora, izgubo državljskih pravic in zaplembo premoženja.

A škof Rožman je živel svoje darovanje, nosil težo križa in ostajal zvest: »Z Božjo pomočjo hočem – in moram – vztrajati na mestu, kamor me je Bog postavil. In do zadnjega bom isto učil in opominjal. Naj pride tudi to, kar mi grozijo: naj me na kose razsekajo ali pa ... na Kongresnem trgu živega zažgo – do zadnjega bom trdil, da je brezbožni komunizem največje zlo in najhujša nesreča za slovenski narod« (12. 12. 1943).

Ko je sprejel težo križa, je Bogu daroval tudi tole: »... naj umrjem v zaničevanju in pozabljenju, naj bo moj grob neznan, naj me zgodovina še tako črno in temno slika in naj ostane tak spomin na me v zgodovini ali pa naj moje ime čisto izgine, da se nikjer in nikdar ne omenja več – samo da bi kraljestvo božje raslo, se utrjevalo v dušah, samo da bi čim več duš se zveličalo, samo da bi božja čast rasla in se večala.« Zato ne preseneča, da je Vincencij Šega o škofu Rožmanu dejal: »Škof dr. Gregorij Rožman je bil zlahten Slovenec in plemenit škof.« Pogumno in zvesto je nosil težo križa, naj mu Božja vsemogočnost nakloni tudi plačilo. Amen.